

University of Pardubice
Faculty of Arts and Philosophy
Department of History

Between freedom and authority.

Promotion of birth control in Czechoslovakia from the beginning of
the 20th century to the 1960s.

Theses of Doctoral Dissertation

Author: Mgr. et Mgr. Veronika Lacinová Najmanová

Supervisor: prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc

2024

Content

- 1. Topics and aims of the dissertation..... 3
- 2. Structure..... 3
- 3. Methods and sources of the dissertation 4
- 4. Conclusions of the dissertation 6
- 5. Overview of the sources and literature 8
- 6. Overview of author’s publications 22

1. Topics and aims of the dissertation

The dissertation deals with the promotion of birth control and the transformation of its perception in Czechoslovakia (in the Czech lands) in the first six decades of the 20th century. During this period there were many changes in approach to the birth control. The number of contraceptives, their availability and quality have changed significantly. Contraception, originally taboo and rejected, has become an important tool in the fight against abortion and a necessary part of a healthy partnership. This development is visible in many countries around the world, and it was no different even in Czech lands.

The basic aim of the work is to find out how the birth control was discussed in Czechoslovakia, more precisely in the Czech lands, in a defined period, since when and in what way contraception was promoted here, and whether we can talk about the existence of a birth control movement, i.e. organized efforts to spread information about contraception and increase its availability among broad social strata. The aim is also to find out who were the main actors of these efforts to popularize contraception, what were their motivations for supporting ideas of birth control and what arguments they used.

Dissertation follows two main groups of actors which had the greatest influence on the dissemination of information about contraception and its promotion, and explore the narratives and discourses associated with them. It is a feminist discourse, i.e. how the topic was reflected within the so-called women's movement, and an expert, specifically medical discourse, i.e. how the topic was discussed within the medical community.

How did the interest of both groups of actors in the issue of regulation of conception develop? What was their relationship like? How did their motivations for promoting contraception match or differ? What arguments did they use to point to the importance of birth control? Whom do they think this fundamental change in reproductive behavior was supposed to help? These are some of the questions the work attempts to answer.

2. Structure

Except for the introduction and conclusion, the work is divided into four chapters. The first and second chapters have a compilation character, they focus on international contexts and strive to put the phenomenon of birth control promotion into a historical context. The first chapter discusses how contraception became a central motif in movements that took the form of (neo)Malthusianism, the birth control movement, and the Planned Parenthood movement during the 19th and 20th centuries and shows three main groups of motifs that appeared in the rhetoric supporters of contraception, namely social (and population), health (including eugenics) and feminist motives. The second chapter focuses on the birth of the birth control movement, as it was formed in the interwar period, on the activities of its leading representatives and on the form, it took in different countries of the world.

The core of the thesis consists of the third and fourth chapters, introducing the results of the original research. The third chapter focuses on the reflection of contraception within the Czech feminist movement. The chapter introduces the different starting points of the liberal and left-

wing current of the women's movement, which were the basis for a different approach to reproduction and birth control. Efforts to decriminalize abortion, which were heavily debated within the interwar women's movement, are also discussed. Subsequently, an analysis of women's magazines is carried out, focusing on motifs connected with reproductive issues such as population development, eugenics, free motherhood, etc. Special emphasis is given to the content of the journal *Ženské noviny*, which was most prominently devoted to birth control. The next part of the chapter is devoted to the two mentioned contraceptive organizations and their role in the promotion of birth control. This part is based on archival materials and tries to reconstruct the activities of these organizations and trace their connection to the international birth control movement. Finally, space is devoted to the situation after 1948, when the women's movement no longer had a major influence on the promotion of birth control, because women's organizations were subordinated to the leadership of the Communist Party.

The fourth chapter is devoted to the attitude of doctors towards birth control. In this chapter, an analysis of medical journals is first presented, which shows how medical science's interest in contraception and related topics developed. Subsequently, an analysis of books so-called marriage manuals is also carried out, which, in addition to the attitude of doctors, also shows what information about contraception was available to the public. The next part is dedicated to the main actors in the promotion of contraception - Antonín Ostrčil, who was involved in the contraceptive movement in the 1930s, and Ladislav Hnátek, who was a pioneer in the 1950s and 1960s. The influence of socialist-oriented doctors is also mentioned, and the involvement of female doctors is also discussed. A separate section is devoted to problems with the promotion of birth control. At the end of the chapter, it is discussed whether doctors perceived contraception as a tool for the liberation of women and whether they supported this emancipation of women or, on the contrary, wanted to maintain surveillance over women's bodies.

The final fifth chapter then summarizes the findings and tries to answer the pre-asked questions, among others whether the promotion of contraception was motivated by an effort to promote women's reproductive rights or rather to exercise state or medical supervision over women.

3. Methods and sources of the dissertation

The work adheres to the concept of gender history as defined by Joan W. Scott, i.e. it tries to affect the development of a certain historical phenomenon (in this case the promotion of birth control), but also to observe its gender dimension. The history of birth control promotion has a distinct gender dimension, not only because the development of contraception strongly influenced women's lives, that women were important actors in the birth control movement, but above all because the discussion about contraception was (and is) part of (reproductive) politics and strongly it manifested both dominant gender stereotypes and an uneven distribution of power between different groups of actors.

Michel Foucault's work, especially his analysis of the relationship between power and knowledge, connected to the concepts of medicalization and biopower, are an important source of inspiration for the analysis of power relations, which were necessarily reflected in the promotion of birth control. Even if Foucault does not directly reflect the gender dimension of

the studied phenomena in his analyses, his works stimulated a number of research in the field of gender studies, including those that focused on the process of medicalization of reproduction. The authors of these research, in the spirit of Foucault's concepts, pointed to the fact that it was mainly women's bodies that became a place of political interest and intervention in modern society, and that it was doctors who played a key role in this process.

Foucault's perspective, however inspiring, led a number of researchers to consolidate the idea of doctors as dutiful executors of (state) surveillance over female reproduction and sexuality, whose actions had primarily an adverse effect on women and their reproductive rights. A certain relativization of these approaches is offered by a look at the role of doctors, or generally experts in socialist Czechoslovakia, as those who were bearers of a certain form of emancipation and replaced to a large extent the absence of civil society, including the women's movement. This different view of the role of doctors was presented by Hana Havelková on the example of the State Population Commission, and Kateřina Lišková developed it especially in relation to sexological expertise. The concepts mentioned above were the main starting points of the content and discourse analysis, which was the dominant method applied to the researched sources.

An essential part of the research is the analysis of feminist and medical discourse, which determines the composition of the sources used. At the same time, the work also tries to capture how the efforts to promote contraception manifested themselves in practice, whether in the activities of specific contraceptive associations or in the activities of doctors who interacted with users of contraception.

To investigate the attitude of the women's movement to contraception before the Second World War, contemporary women's periodicals were analyzed, which make it possible to observe when and how the topic of contraception was discussed, as well as to map the differences between the individual currents of the women's movement. Periodicals representing the entire spectrum of opinion, from liberal to socialist to communist, were chosen for the analysis. In order to gain insight into the period after 1948, the *Vlasta* magazine was also subjected to analysis, albeit with the knowledge that the nature of the magazine and the circumstances of the existence of the "women's movement" after 1948 do not allow comparison with magazines from the previous period.

In addition, archival materials on the activities of two contraceptive organizations were used to monitor the manifestations of the contraceptive movement in Czechoslovakia, namely *Zdravotní ochrana ženy* (Association for the Protection of Women) stored in Moravský zemský archiv (Moravian Regional Archives) and Státní okresní archiv Kolín (State District Archives of Kolín) and *Svaz pro kontrolu porodů* (Association for Birth Control) stored in Archiv hlavního města Prahy (Archives of the Capital City of Prague). These are mainly materials of an official nature, especially correspondence, regarding the establishment or dissolution of the association, the amendment of the statutes or the holding of general meetings. In both cases, these are materials that have not yet been used by historians, which also applies to the correspondence between the executive of *Zdravotní ochrana ženy*, Karla Popprava Molínková, and the American activist Margaret Sanger, located in the Margaret Sanger papers fund stored in The Library of Congress in Washington, D.C. These are more than two dozen letters that the two women exchanged between 1930 and 1934. Additional information about the activities of both associations was also obtained from the periodical press.

Also, in the case of medical discourse, contemporary publications and periodicals became important sources (Časopis lékařů českých, Praktický lékař, Rozhledy v chirurgii a gynaekologii a Československá gynaekologie). The magazine Sociálně zdravotní revue, published between 1933 and 1939, and Zprávy státní populační komise, which were important for monitoring developments in the 1950s and 1960s, were also analyzed. Furthermore, popular science manuals on marriage and sexuality were analyzed.

Some archival funds were also studied to investigate the medical approach to contraception, mainly the fund of doctor Ladislav Hnátek, stored in the Zdravotnické museum Národní lékařské knihovny (Medical Museum of the National Medical Library), was used. The fund contains correspondence, articles and publications on the topic or materials from meetings of various expert committees.

4. Conclusions of the dissertation

In relation to the promotion of contraception in Czechoslovakia, two periods appear to be essential. First of all, it is the 1930s, when due to the failure of efforts to decriminalize abortion, two contraceptive associations were formed, as well as the spread of awareness of the topic of targeted regulation of conception among doctors and the general public. Secondly, the end of the 1950s and even more significantly the 1960s, when again due to changes in the legislative regulation of abortion, the issue of family planning gained urgency and began to be systematically promoted as a topic of national and scientific interest. We cannot forget the second half of the 1960s, when modern forms of contraception entered the Czech market, which gradually disrupted the template-like nature of recommended methods and led to a greater effort for an individual approach when prescribing contraception and promoting it.

Some representatives of the women's movement tried to solve high number of abortions, either by calling for the decriminalization of abortion or by promoting prevention in the form of contraception. The results of the research show that birth control was not a dominant topic within the women's movement, with the notable exception of the left wing of the women's movement. While the representatives of the liberal feminism did not take a unified position on birth control and refused to support the promotion of contraception, either because of fear of the topic's controversy or because of personal moral attitudes, the representatives of the communist, and especially the socialist women's organizations, emphasized the topic significantly. Space was devoted to birth control in left-wing women's magazines, which in the 1930s also offered advice about contraceptive practice.

In the 1930s, two birth control organizations were also established in Czechoslovakia, the primary goal of which was to promote birth control, with the help of educational lectures and brochures, but above all through the contraceptive counseling center. In 1932, Zdravotní ochrana ženy (Women's Protection Association) was established in Brno, whose most prominent representative was Karla Popprová Molínková, and in 1934, Svaz pro kontrolu porodů (Birth Control Association) was founded in Prague, whose president was the socialist senator Betty Karpíšková. Both organizations managed to run some form of contraceptive counseling center, but it seems that their importance was not great. Thanks to both

associations, and especially thanks to Karla Popprová Molínková, Czechoslovakia became involved in the international birth control movement in a certain way,

But even cooperation with foreign contraceptive organizations did not lead to a more massive development of the contraceptive movement in Czechoslovakia. Against the expansion of the activities of this movement, there was a strong opposition in Czechoslovakia, consisting of clerics and pro-populationists. They have repeatedly threatened to deepen the decline in the birth rate, which the promotion of contraception will allegedly cause. Not only due to the massive fear of the depopulation of the small Czech nation, but mainly due to the interruption of the activities of both associations as a result of the Second World War, the activities of the representatives of the Czech interwar contraceptive movement remained forgotten.

After the Second World War, especially after 1948, the women's movement was no longer the main actor in the articulation of the topic of birth control because thanks to the change of the political regime, the functioning of this movement was completely subordinated to the Communist Party, which largely determined its agenda. Although the topic of family planning did not disappear from the women's magazines, on the contrary, with the development of modern contraceptive methods, more and more attention was paid to it, but the way the topic was framed was strongly influenced by the attitude of experts who became the main actors in the promotion of birth control in socialist Czechoslovakia. It is somewhat paradoxical that even though a number of female activists in the interwar period made enormous efforts to promote the ideas of conscious parenthood, it was finally doctors and other experts through whom the demands raised by the Czech birth control movement in the interwar period were implemented from the end of the 1950s (e.g. the creation of a network of contraceptive advice centers or an emphasis on targeting education also at men).

Doctors became more interested in contraception also in the 1930s in connection with the discussions that took place around the proposals for the decriminalization of abortion. However, the topic aroused greater interest only among individuals, such as Antonín Ostrčil, a leading Czech gynecologist, who enabled the functioning of contraceptive counseling at his workplace in cooperation with the aforementioned Svaz pro kontrolu porodů. The fundamental influence of doctors became apparent only after the Second World War, or rather from the end of the 1950s, when abortion on request was allowed in Czechoslovakia and the promotion of family planning began to be supported by the state. The determining role here was mainly played by the doctor Ladislav Hnátek, who founded a model contraceptive counseling center in 1956 and was interested in the development of family planning in the international field as well. In the 1960s, other experts were also involved in the promotion of contraception, such as sexologists or demographers, and the Státní populační komise (State Population Commission), which was established for the purpose of solving population issues, played a significant role here. On the contrary, female doctors had a relatively insignificant share in the promotion of contraception, which distinguishes the situation in Czechoslovakia from other countries where female doctors often played a key role.

What led doctors, who for a long time had a negative attitude towards contraception, to become interested in it? The main and primary reason was the effort to fight against the high number of abortions and related health motives. When evaluating the role of doctors in the promotion of birth control, we cannot ignore the eugenic motives. Closely related to eugenic motives is the question of population, which is of course absolutely crucial in relation to birth control and played a fundamental role throughout the whole period. Last but not least, doctors

perceived the benefits of contraception for the health and well-being of women, and the motive of a woman's right to bodily autonomy also appeared in the doctors' statements.

A number of studies about reproductive issues (primarily abortions) in Czechoslovakia emphasize that the emancipatory motive was hardly present in the discussions surrounding reproductive rights. A research focus on contraceptive promotion may well indicate that a more nuanced approach is needed when evaluating the role of physicians in reproductive issues. Doctors certainly gained significant power over people's lives already during the 19th century, and the process of medicalization enabled them to influence many areas, including the sphere of reproduction and bodily autonomy. At the same time, however, in addition to female activists, it was doctors who were important actors in the promotion of birth control, often with a direct emphasis on the demand for reproductive rights for women. It is also quite evident that the spread of contraception and greater social acceptance of targeted birth control were strongly linked to the medicalization of the topic, and the framing of the need to regulate the number of children in the family in terms of women's health and the health of the entire nation made it possible to gain support for the idea of birth control.

5. Overview of the sources and literature

Archival Sources

Archiv hlavního města Prahy, fond Spolkový katastr (5/1), karton 967, sig. XXII/2066, Svaz pro kontrolu porodů.

Filozofický ústav Akademie věd ČR, fond Emanuel Rádl, karton 18.

Library of Congress (Washington D.C.), fond Margaret Sanger papers, 1900-1966, mikrofilm č. 12, snímky 1223-1316.

Moravský zemský archiv, fond Policejní ředitelství Brno (B 26), karton 2618, č. j. 812 46, spolkový spis Zdravotní ochrana ženy,

Moravský zemský archiv, fond Zemský úřad Brno (B 40), karton 2936, III. manipulace, č. j. 44268, spolkový spis Zdravotní ochrana ženy,

Moravský zemský archiv, fond Moravské ženské spolky (G 86), karton 28, inv. č. 87, Akce Zdravotní ochrany ženy 1932-1934.

Národní archiv, fond Ženská národní rada, karton 12, sign I/5a; karton 23, sign II/3; karton 25, sign II/9kl.

Státní okresní archiv Kolín, fond Okresní úřad Kolín I. 1850-1945/1948/, karton 829, inv. č. 124, Spolkový katastr – různé spolky 1931-1939 (pořadové číslo 70, 71, 72).

Zdravotnické muzeum Národní lékařské knihovny, fond MUDr. Ladislav Hnátek (1899-1963).

Contemporary Periodicals

Časopis lékařů českých (1900-1970)

Komunistka: ústřední list československých komunistek (1922-1926)

List československých žen (1933-1938)

Náš kraj: neodvislý, pokrokový, vzdělávací a informující časopis věnovaný kraji Východočeskému (1932-1934)

Polabská stáž (1934-1935)

Rozsévačka (1926-1938)

Sociálně zdravotní revue (1933-1939)

Zprávy Státní populační komise: Informační bulletin o populačních otázkách (1962-1970).

Ženská rada (1925-1941)

Ženská revue (1905-1920)

Ženské noviny (1919-1944)

Ženský list: časopis pracující třídy ženského pohlaví (1894-1913)

Ženský list: týdeník žen sociálně demokratických (1918-1922)

Ženský obzor (1900-1941)

Ženský svět (1897-1930)

Debatní večer Vyšší lidové školy, Rudá rovnost: týdeník komunistické opozice v ČSR, roč. 1937, č. 46, s. 6.

Hlídka žen, Nezávislá politika: list věnovaný všem veřejným otázkám, roč. 1934, č. 29, s. 7.

HNÍK, F. M., Má církev čs. souhlasit s regulací porodnosti? (Na okraj nedávné ankety), Náboženská revue, roč. 5, č. 1, s. 1-18.

JURČÍKOVÁ, Vanda. Umělé přerušení těhotenství ve světle názorů a zkušeností zdravotníků, Zdravotnická pracovnice, roč. 1 (1961), č. 10, s. 583-587.

KP, Vůdkyně amerických matek v Praze, Národní listy, roč. 72 (1932), č. 251 (11. 9. 1932), s. 12.

Landová-Štychová, Pro právo matek, živých dětí a proti pokoutnímu provádění potratů. České slovo, ústřední orgán České strany národně sociální, roč. 19 (1921), č. 43, s. 2.

POPPROVÁ, Karla. Lidumilné dílo americké ženy, Národní listy roč. 71 (1931), č. 258, s. 12

Porada hospodyň a matek, Národní osvobození, roč. 1935 (12), č. 51, s. 4.

Přednáška, Večer lidový deník, roč. 21 (1934), č. 119, s. 3.

Sdružení hospodyň a matek ustavilo se..., Nezávislá politika: list věnovaný všem veřejným otázkám, roč. 1935, č. 12, s. 5.

Soudní síň, Český směr: deník Československé strany národně socialistické na českém západě, roč. 29 (1927), č. 75, s. 3; roč. 35 (1933), č. 242, s. 2.

Spolek zdravotní ochrana ženy koná schůzi..., Rudá rovnost: týdeník komunistické opozice, roč. 1937, č. 21, s. 7.

SRB, Vladimír, KUČERA, Milan, VYSUŠILOVÁ, Dagmar. Průzkum manželství, antikoncepce a potratů (1959) 3. část. Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje, roč. 3 (1961), s. 45-56; 139-156; 209-222; 311-330.

Svaz pro kontrolu porodů, Hvězda čsl. paní a dívek, roč. 9 (1934), č. 13, s. 2.

Šedesátiny zasloužilé veřejné pracovnice, Nezávislá politika: list věnovaný všem veřejným otázkám, roč. 1936, č. 8, s. 6.

- P. M. Na ochranu zdraví a životů žen, Národní osvobození, roč. 1934 (11), č. 67, s. 2.
- POPPROVÁ, K. Porodnictví na Podkarpatsku, Pokrokový obzor, roč. 13 (1932), č. 50-51, s. 8.
- POPPROVÁ, K. Lidumilné dílo americké ženy, Národní listy. roč. 71 (1931), č. 258 (20. září 1931), s. 12
- Svaz pro kontrolu porodů, který se ustavil..., Rozkvět. Česká selka obrázkový týdeník, roč. 1935, č. 43, s. 15.
- Velká anděličkářská aféra v Plzni, Český deník, roč. 29 (1940), č. 60, s. 3.

Contemporary Literature

- AMBROŽ, Adolf. Přirozená kontrola početí: Vědecké, eugeno-výchovné pojednání pro lékaři i laiky. Praha, 1946.
- BARTÁK, Vladimír. Čtení před manželstvím. Praha: Mladá fronta, 1961.
- BARTÁK, Vladimír. Besedy se snoubenci. Praha: SZdN, 1965.
- BATISTA, N. a SVOBODA, L., ed. Sebeochrana a pohlavní zdravotní péče: svědomité a prospěšné rady i předpisy při všech nemocech pohlavních, poučení o pohlavní dospělosti, lásce a manželství, jakož i následcích onanie, pohlavních výstředností a nákazy. Praha: Rudolf Storch, [1900].
- BREJCHA, František. Zdravověda a pohlavní choroby muže. Plzeň: Omladina, 1922.
- BREJCHA, František. Zdravověda ženy. Plzeň: Omladina, 1922.
- BRUPBACHER, Fritz. Požehnání dítěte - bez konce?. Chicago: J. Mikolášek, V. Fojtík, [1900-].
- BRUPBACHER, Fritz. Mateřské štěstí a vyhnání plodu. Praha: Komunistické knihkupectví a nakladatelství, 1926.
- DEBAY, Auguste. Muž a žena v manželství: přírodopis a lékařské dějiny manželů v nejzvláštějších podrobnostech: nová theorie o určení pohlaví při plození: zvláštní hygiena ženy těhotné a novorozeňátka. Praha: I.L. Kober, 1895.
- DRÁČ, Pavel, KONEČNÝ, Robert a NEDOMA, Karel. 3 úvahy o manželství a rodičovství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964.
- DUFFEY, Eliza Bisbee. Co ženy věděti mají: Kniha ženy pro ženy: Praktické poučení pro ženy a matky. Praha: Pelcl, 1916.
- FISCHER-DÜCKELMANN, Anna a BAYEROVÁ, Anna, ed. Žena lékařkou: lékařská kniha, věnovaná péči o zdraví a léčbě nemocí se zvláštním ohledem na ženské a dětské nemoci, pomoc ku porodu a ošetřování dítěte. Brno: Brněnská nakladatelská společnost, 1923.
- GEORG, Iwan Eugen. Pohlavní život v manželství: se zvláštním zřetelem k problému omezení porodů způsobem přirozeným a mravně nezávadným. Praha: Ladislav Kuncíř, 1932.
- GEORG, Iwan Eugen. Pohlavní život v manželství a přirozená regulace porodů: s tabulkami k určení neplodných dnů u každé ženy. III., úplně přepracované a rozšířené vydání. [Praha]: [Nákladem vlastním], 1934.
- HAVRÁNEK, František a DYKOVÁ, Helena. Antikoncepce. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1968.
- HAVRÁNEK, František a DYKOVÁ, Helena. Antikoncepce. Martin: Osveta, 1970.
- HECHT, Hugo. Biologické základy pohlavního života. Praha: Komunistické nakladatelství, 1926.

- HIRSCHLER, Imre. Na cestu za šťastným manželstvím. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1960.
- HNÁTEK, Ladislav. O prostředcích, které zabraňují početí. [S.l.: s.n., 1936?].
- HNÁTEK, Ladislav. Co má žena vědět o antikoncepci. Hradec Králové: Kraj. ústředí zdravot. osvěty, 1959.
- HORÁK, Bohuslav. Pohlavní zdravotní péče muže i ženy v manželství. [Praha]: Rudolf Storch, [1921].
- HORÁLEK, František. Konservativní léčba chorob ženských. Brno: [nákl.vl.], 1937.
- HOUDEK, Jiří a PELÁK, Zdeněk. Antikoncepce. Praha: SZdN, 1969.
- CHVOJKA, Antonín. Čítanka pro matky. Praha: Ochrana matek a kojenců, 1919.
- JASAN, Pravoslav. Pohlaví: zákony pohlavního pudu. Brno: A. Soukup, 1929.
- JERIE, Jan a HNÁTEK, Ladislav. Boj proti potratům a antikoncepci. Praha: SZdN, 1955.
- JURČÍKOVÁ, Vanda. Umělé přerušování těhotenství a jak se po něm chovat. Praha: Ústř. ústav zdravot. osvěty, 1959.
- JURČÍKOVÁ, Vanda. Závažné rozhodnutí: československý zákon o přerušování těhotenství. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1960.
- JURČÍKOVÁ, Vanda. Než se narodí. Praha: Ústřední ústav zdravotnické osvěty, 1963.
- JURČÍKOVÁ, Vanda. Zdravotnická osvěta v boji proti interrupcím a v propagaci vyšší porodnosti. Praha: Ústřední ústav zdravotnické osvěty, 1964.
- KADLEC, Karel a VLK, Al., ed. Zdravotní pokyny ženám pro manželství a mateřství. Vodňany: nákladem autora, 1947.
- KARPÍŠKOVÁ, Betty. Kontrola porodů a Meissnerova osnova. Praha: Ústřední výbor žen soc. demokratických, 1932.
- KARPÍŠKOVÁ, Betty a JURNEČKOVÁ-VORLOVÁ, Marie. Novelisace trestního zákona: potratové paragrafy. Praha: Ústřední výbor žen sociálně demokratických, 1933.
- KARPÍŠKOVÁ, Betty. Žena a socialism. Praha: Dělnická akademie, [1922].
- KURKA, Vladislav. Pohlavní zdravotní péče a sebeochrana. Kladno: Karel Stejskal, [1909?].
- LAŠEK, František. Zušlechtění lidstva. Praha: Jos. R. Vilímek, 1916.
- MALTHUS, THOMAS R. An Essay on the principle of population [online]. London: Electric Book Co., 2001 [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=3008464>.
- MALÝ, Karel. Žena, její krása a život pohlavní: (ženy sebeochrana a pohlavní zdravotní péče). 3., značně rozmn. a přeprac. vyd. Praha: Rudolf Storch, [1912?].
- MAREK, Richard. Potrat v praxi soukromé. Přerov: R. Marek, 1926.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. Mravní názory. Praha: Státní nakladatelství, 1923.
- MELLAN, Jiří, ŠÍPOVÁ, Iva. Mladé manželství. Praha: Avicenum, 1970.
- NAVRÁTIL, Josef. Tajemství dní plodných a neplodných u zdravé ženy. Praha: Čin, 1937.
- NAVRÁTIL, Josef. Na prahu manželství. Praha: Čin, 1947.
- NEDOMA, Karel et al. Pohlavní život a výchova k manželství a rodičovství: příručka pro vychovatele, učitele a rodiče. Praha: SZdN, 1955.

- NEDOMA, Karel, KONEČNÝ, Robert a DRÁČ, Pavel. Tři úvahy o manželství a rodičovství. Praha: SZdN, 1961.
- NEDOMA, Karel. Důvěrné hovory o sexuální výchově mládeže. Praha: Orbis, 1967.
- NOVÁKOVÁ, Teréza. Ze ženského hnutí. Praha: Jos. R. Vilímek, [1912].
- OSTRČIL, Antonín. Klinická gynekologie pro lékaře a mediky. Praha: Fr. Řivnáč, 1933.
- OSTRČIL, Antonín. Úvod do gynaekologické praxe. Praha: Nákladem knihkupectví Františka Řivnáče, 1912.
- PACHNER, František a BEBR, Richard. Učebnice pro porodní asistentky. Praha: nákladem Ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy Československé republiky, 1932.
- PELC, Hynek. Sociální lékařství. Praha: Melantrich, 1937.
- PELIKÁN, Vladislav. Pohlavní zdravověda. [Praha]: J. Bř. Hůrka, 1922.
- RÁDL, Emanuel. Proti tak zvané sociální indikaci. Praha: Vydavatelské oddělení YMCA, 1932.
- RÁDL, Emanuel. O ženském hnutí. Praha: Čin, 1933.
- RIBBING, Seved. Pohlavní zdravověda: tři přednášky Seveda Ribbinga. Praha: Nákladem časopisu Rozhledy, 1896.
- RIBBING, Seved. Manželství a život pohlavní: kniha pro snoubence a manžele. Praha: Dr. J. Schubert, 1923.
- ROSSEN, H. Ochrana před těhotenstvím: z lékařského a sociálního stanoviska. Překlad Bohuslav Horák. Praha: B. Kočí, 1922.
- SANGER, Margaret. Dutch Methods of Birth Control. 1919 [online]. [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/61495/pg61495-images.html>
- SANGER, Margaret. Žena a nové pokolení; Volná žena; Svobodné mateřství. Praha: Ú.D.K.N. Ant. Svěcený, 1933.
- SANGER-OVÁ, Margaret. Ochrana před početím. Brno: Zdravotní ochrana ženy, 1933.
- SCHLEGEL, Josef Karl. O štěstí v lásce a manželství: hygiena manželství. Praha: B. Kočí, 1924.
- SLÁMOVÁ, Božena. Příspěvek k historii kontracepčního hnutí a kontracepčních method. Praha.: Spolek českých lékařů, 1937.
- SLUNSKÝ, Rudolf. Zábava o otěhotnění – antikoncepce. Ostrava: Čs. společ. pro šíření polit. a věd. znalostí, kraj. odd., 1959.
- SPRINGER, Jenny. Domácí lékařka: kniha poučení a vysvětlení pro zdravé i choré o nejdůležitějších otázkách zdravotnických a lékařských. Děčín: Raimund Marek, [mezi 1923 a 1930].
- SRB, Vladimír, KUČERA, Milan. Výzkum o rodičovství 1956. Praha: Státní úřad statistický, 1959.
- STONE, Hannah M., Abraham, STONE. Kniha o manželství. Praha: Družstevní práce, 1936.
- STOPES, Marie Charlotte Carmichael. Manželská láska: nový příspěvek k vysvětlení sexuálních neshod. Praha: Ludvík Bradáč, 1922.
- STOPES, Marie Charlotte Carmichael. Moudré rodičovství: praktický doplněk k dílu Manželská láska: kniha pro manžely. Praha: L. Bradáč, 1923.
- STOPES, Marie Charlotte Carmichael. Zářivé mateřství. Praha: Ludvík Bradáč, 1924.
- ŠAMBERGER, František. O pohlavních morech: pro mládež od 17. roku. Praha: Kočí, [1917?].

- ŠRÁČEK, Jiří. Nitroděložní antikoncepce tělísky DANA a DANA Super: Metoda IUD-Intra Uterine Devices. Brno: St. výzkum. ústav, 1966.
- ŠTURMA, Jan. Antikoncepce. Praha: Ústř. ústav zdravot. osvěty, 1959.
- TACHEZY, Rudolf. Basální teplota: její použití v porodnické a gynekologické praxi. Praha: SZdN, 1959.
- TOŠOVSKÁ, Eva. Klinický pohled na moderní způsoby antikoncepce. Praha: [s.n.], 1968.
- TREFNÝ, František. Jak milovati bez nebezpečí? Praha: nákladem vlastním, 1934.
- ÚTRATA, Roman a kol. Intimní rozhovory. Praha: Naše vojsko, 1967.
- Úvod pojednání plodných a neplodných dní u ženy. V Uh. Brodě: Filip Adámek, [1934].
- VÁCHA, Karel. Antikoncepce. Praha: Ústav zdravot. výchovy, 1966.
- V. K.. Věrný rádce pro mužské ve věcech pohlavních: poučení všem trpícím slabostí pohlavních ústrojů ... Praha: Alois Hynek, [mezi 1862 a 1882].
- Vzrůst obyvatelstva a sociální bída: zdravotní úvaha s udáním bezpečných prostředků obmeziti dětské požeňání. Praha: Alois Hynek, 1897.
- WASSERMANN, Max. O indikacích eugenických a sociálních k zavedení potratu. Praha: M. Wassermann, 1921.
- ZALKIND, Lev Abramovič. Zdravé manželství a zdravá rodina. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1953.
- ŽÁK, Jan. Láska a pohlaví: psáno pro mužský dorost. V Praze: B. Kočí, [1917].

Secondary Literature

- Adresář republiky Československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství, sestavila a vydala firma Rudolf Mosse. Svazek I. Praha, 1932.
- ANDERSSON, Karin. The Swedish anti contraceptive law 1910-1938, showing how the pro contraceptive discourse advocate change. Master thesis. Lund: Lund University, Department of Sociology, 2012.
- BADINTER, Elisabeth. Materská láska: od 17. storočia po súčasnosť. Bratislava: Aspekt, 1998. ISBN 80-85549-04-2.
- BAHENSKÁ, Marie, MUSILOVÁ, Dana a HECZKOVÁ, Libuše. Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století. České Budějovice: Veduta, 2011. ISBN 978-80-86829-79-1.
- BAHENSKÁ, Marie, HECZKOVÁ, Libuše a MUSILOVÁ, Dana. Ženy na stráž!: české feministické myšlení 19. a 20. století. Praha: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, 2010. ISBN 978-80-86495-70-5.
- BASKIN, Alex. Margaret Sanger. The Woman Rebel and the Rise of the Birth Control Movement in the United States, New York: Stonybrook, 1976.
- BOTIKOVÁ, Marta. „Jedno dieť a dost!“ Zúžená reprodukci a jej protirečivosť v historicko-etnologickej perspektíve, In: NEŠŤÁKOVÁ, Denisa, ed. Moc sexu: sex a sexualita v moderných dejinách Slovenska. [Bratislava]: Paradigma, 2021, s. 99-116. ISBN 978-80-973678-1-7.
- BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0248-3.

- CAREY, Jane. The Racial Imperatives of Sex: birth control and eugenics in Britain, the United States and Australia in the interwar years. *Women's History Review*, vol. 21 (2021), p.733-752.
- CLAYES, Vicky. Brave and angry: the creation and development of the International Planned Parenthood Federation (IPPF). *The European Journal of Contraception & Reproductive Health Care*, vol 2010, no. 15, p. 67-76.
- COHEN, Deborah A. Private Lives in Public Spaces: Marie Stopes, the Mothers' Clinics and the Practice of Contraception. *History Workshop Journal*, vol. 35 (1993), no. 1, p. 95-116.
- COOK, Hera. *The Long Sexual Revolution: English Women, Sex, and Contraception, 1800–1975*. Oxford: Oxford University Press, 2004. ISBN 019-9252394.
- CUŘÍNOVÁ, Ludmila. Ústav pro národní eugeniku. In: JANKO, Jan a TĚŠÍNSKÁ, Emilie. *Technokracie v Českých zemích (1900-1950)*. Praha: Archiv Akademie věd České republiky, 1999. ISBN 80-902464-5-1.
- ČECHURA, Jaroslav. Sex v době temna: sexuální život na českém jihu v prvním století Schwarzenberků (1660-1770). Praha: Rybka Publishers, 2015. ISBN 978-80-87950-14-2.
- DAVID, Henry P. and McINTYRE, Rober J. *Reproductive behavior: Central and Eastern European experience*. New York: Springer Publishing Company, 1981. ISBN 0-8261-2480-1.
- DAVID, Henry P (ed.). *From abortion to contraception. A resource to public policies and reproductive behavior in Central and Eastern Europe from 1917 to the present*. London: Greenwood Press, 1999. ISBN 978-0274960392.
- DAVID, Mirela. Female Gynecologists and Their Birth Control Clinics: Eugenics in Practice in 1920s-1930s China. *Canadian Bulletin of Medical History*, vol. 35 (2018), no. 1, p. 32-62.
- DEBENHAM, Clare. *Birth Control and the Rights of Women: Post-Suffrage Feminism in the Early Twentieth Century*, London: I. B. Tauris, 2014. ISBN 978 178076 435 1.
- DODD, Dianne. The Canadian Birth Control Movement: Two Approaches to the Dissemination of Contraceptive Technology. *Scientia Canadensis: Canadian Journal of the History of Science, Technology and Medicine/Revue canadienne d'histoire des sciences, des techniques et de la médecine. Women, Technology and Medicine in Canada*, vol. 9 (1985), no. 1 (28), p. 53-66.
- DUDEKOVÁ, Gabriela. Radikálky alebo konzervatívky? Nové výskumy v oblasti dejín ženského hnutia na Slovensku. In: PTÁČKOVÁ, Kateřina, LENDEROVÁ, Milena a STRÁNÍKOVÁ, Jana (eds). *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006, s. 145-158. ISBN 80-7194-920-5.
- DUDOVÁ, Radka. Interrupce v socialistickém Československu z foucaultovské perspektivy. *Gender, Equal Opportunities, Research*, vol. 10 (2009), no. 1, p. 25-36.
- DUDOVÁ, Radka. The Framing of Abortion in the Czech Republic: How the Continuity of Discourse Prevents Institutional Change. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* vol. 46 (2010), no. 6, p. 945-976.
- DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2012. ISBN 978-80-7330-214-6.
- DUDOVÁ, Radka. Discourses on Abortion and their Impact on Institutions in Czechoslovakia and the Czech Republic in the Second Half of the 20th Century (1950–2003). In: GEMBRIES, Ann-Katrin, THEUKE, Theresia, HEINEMANN Isabel (eds.). *Children by Choice? Changing Values, Reproduction, and Family Planning in the 20th Century*. Berlin/Boston: Walter de Gruyter, 2018, s. 163-188. ISBN 3110522020.

- DUSTER, Troy. *Backdoor to Eugenics*. New York, 2003. ISBN 978-0415946742.
- ENGELMAN, Peter. *A history of the birth control movement in America*. Santa Barbara, Calif.: Praeger, 2011. ISBN 978-0313365096.
- ENGELSTEIN, Laura. *Soviet Policy Toward Male Homosexuality: Its Origins and Historical Roots*. In: HEKMA, Gert, Harry OOSTERHIUS and James STEAKLEY (eds.). *Gay Men and the Sexual History of the Political Left*. New York: The Haworth Press, 1995, s. 155–178. ISBN 978-1560230670.
- FIALOVÁ, Hana. *Možnosti ochrany ženy před neplánovaným těhotenstvím (antikoncepce a interrupce v socialistickém Československu: komparace 50. a 70. let)*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2017.
- FEINBERG, Melissa. *Elusive equality: gender, citizenship, and the limits of democracy in Czechoslovakia, 1918-1950*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2006. ISBN 0-8229-4281-X.
- FOUCAULT, Michel. *Dějiny sexuality. I, Vůle k vědění*. Praha: Herrmann & synové, 1999. ISBN 80-238-5090-3.
- FOUCAULT, Michel. *Dějiny šílenství v době osvícenství: hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1994. ISBN 80-7106-085-2.
- FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9.
- FOUCAULT, Michel. *Zrození biopolitiky: kurz na Collège de France (1978-1979)*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009. ISBN 978-80-7325-181-9.
- FOUCAULT, Michel. *Zrození kliniky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-29-8.
- FOUSKOVÁ, Marie. *Mateřství jako politikum? Prvorepublikové ženské hnutí v napětí mezi "soukromým" a "veřejným"*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2009.
- GAWIN, Magdalena. *The sex reform movement and eugenics in interwar Poland*. *Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences*, vol. 39 (2008), no. 2, p. 181–186.
- GEMBRIES, Ann-Katrin, THEUKE, Theresia and HEINEMANN, Isabel (eds.). *Children by Choice?: Changing Values, Reproduction, and Family Planning in the 20th Century*. Berlin, Boston: De Gruyter Oldenbourg, 2018. ISBN 978-3110522020.
- GILLHAM, Nicholas W. *A Life of Sir Francis Galton: from African Exploration to the Birth of Eugenics*. New York, 2001. ISBN 978-0195143652.
- GLASS, David Victor. *Family Planning Programmes and Action in Western Europe*. *Population Studies*, vol. 19 (1966), no. 3, p. 221–238.
- GROSSMANN, Atina. *Reforming Sex: The German Movement for Birth Control and Abortion Reform, 1920–1950*. New York: Oxford University Press, 1995. ISBN 0195121244.
- GORDON, Linda. *The moral property of women: a history of birth control politics in America*. Urbana: University of Illinois Press, 2002. ISBN 978-0252074592.
- GORDON, Linda. *Woman's Body, Woman's Right: A Social History of Birth Control in America*. New York: Grossman Publishers, 1976. ISBN 978-06-7077-8171.
- HALL, Ruth (ed.). *Dear Dr. Stopes. Sex in the 1920s. Letters to Marie Stopes*. London: Deutsch, 1978. ISBN 0233970274.
- HAŠKOVÁ, Hana a DUDOVÁ Radka. *Selective pronatalism in childcare and reproductive health policies in Czechoslovakia*. *The History of the Family* vol. 25 (2020), no. 4, p. 627-648.

HAVELKOVÁ, Hana a OATES-INDRUCHOVÁ, Libora (eds). Vylvlastněný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989. Praha: Sociologické nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-7419-096-4.

HAVELKOVÁ, Hana. (De)centralizovaná genderová politika: Role Státní populační komise. In: HAVELKOVÁ, Hana a OATES-INDRUCHOVÁ, Libora (eds). Vylvlastněný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989. Praha: Sociologické nakladatelství, 2015, s. 125-168. ISBN 978-80-7419-096-4.

HEINEMANN, Isabel. Geburtenkontrolle als Voraussetzung für die gesunde Familie: Margaret Sanger, Marie Stopes und die Pädagogisierung von Verhütungswissen in der ersten Hälfte des 20. Jahrhundert. In: DE VINCENTI, Andrea et al (eds.). Pädagogisierung des „guten Lebens“. Bern: Bibliothek am Guisanplatz, 2020, s. 41-63. ISBN 978-3-907239-00-1.

HEITLINGER, Alena. Reproduction, Medicine and the Socialist State. London: Macmillan. 1987. ISBN 0-333-36631-X.

HIEMER, Elise-Maria. The Family as “Best Weapon.” Instrumentalizing German Health Care Discourses in Upper Silesia During the Interwar Period. *Journal of Family History*, vol. 48 (2023), no.3, p. 261-277.

HIEMER, Elise-Maria. Politicizing Family in Post-War Research on Family Planning: The Institute for Mother and Child in Warsaw. *Central Europe*, vol. 21 (2024), no. 2, p. 1-16.

HOLUBEC, Stanislav. Nešťastná revolucionářka: myšlenkový svět a každodennost Luisy Landové-Štychové (1885-1969). Praha: NLN, 2021. ISBN 978-80-7422-809-4.

HORSKÁ, Pavla et al. Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-011-X.

CHESLER, Ellen. Woman of Valor. Margaret Sanger and the Birth Control Movement in America. New York: Simon and Schuster, 1992. ISBN 978-1416540762.

IGNACIUK, Agata. „Conscious or Unconscious Motherhood“? Discourses about Birth Control and Gender in State-Socialist Poland (1958-1980). Paper presented during the 16th Berkshire Conference on the History of Women, University of Toronto, May 2014. Online. Dostupné z: [https://www.academia.edu/35272724/_Conscious_or_unconscious_motherhood_Discourses_about_birth_control_and_gender_in_state_socialist_Poland_1958_1980_2014_\(citováno_2022-08-20\)](https://www.academia.edu/35272724/_Conscious_or_unconscious_motherhood_Discourses_about_birth_control_and_gender_in_state_socialist_Poland_1958_1980_2014_(citováno_2022-08-20))

IGNACIUK, Agata. `Clueless about Contraception: the Introduction and Circulation of the Contraceptive Pill in State-Socialist Poland (1960s-1970s)`, *Medicina nei Secoli*, vol. 2014, no. 26, p. 509-535.

IGNACIUK, Agata. No Man's Land? Gendering Contraception in Family Planning Advice Literature in State-Socialist Poland. *Social History of Medicine* vol. 33 (2020), no. 4, p. 1327–1349.

IGNACIUK, Agata, Teresa ORTIZ-GÓMEZ and RODRÍGUEZ-OCANA, Esteban. Doctors, women and circulation of knowledge on oral contraceptives in Spain: 1960s-1970s. In: ORTIZ-GÓMEZ, Teresa and María Jesús SANTESMASSES. Gendered drugs and Medicine. Historical and sociocultural perspectives. London: Routledge, 2014, s. 133-152. ISBN 9781315584171.

JANKO, Jan. Diskuse k eugenickému hnutí v Českých zemích. *Dějiny věd a techniky*, roč. 30 (1997), č. 4, s. 237-249.

JECHOVÁ, Květa. Matky a děti, chtěné i nechtěné. In: TŮMA, Oldřich, ed. a VILÍMEK, Tomáš, ed. Opozice a společnost po roce 1948. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2009. ISBN 978-80-7285-122-5. s. 10-73.

JOUZROVÁ, Miroslava. Radioamátér a profesionální rozhlasový technik Vladimír Stibitz. *Zpravodaj města Kolína*, roč. 28, č. 10, s. 24.

- JÜTTE, Robert. *Contraception: a history*. Cambridge: Polity Press, 2008. ISBN 978-0-7456-3271-1.
- KATZ, Esther, ENGELMAN, Peter C. and HAJO MORAN, Cathy Moran. *The Selected Papers of Margaret Sanger, Volume 4: Round the World for Birth Control, 1920-1966*. Illinois: University of Illinois Press, 2016. ISBN 978-0252040382.
- KELLY, Laura. *The Contraceptive Pill in Ireland c.1964–79: Activism, Women and Patient–Doctor Relationships*. *Medical History*, vol. 64 (2020), no. 2, p. 195–218.
- KENNEDY, David M. *Birth Control in America. The Career of Margaret Sanger*. New Haven: Yale University Press, 1971. ISBN 978-0-3000-1495-2.
- KLINE, Wendy. *Building a Better Race: Gender, Sexuality, and Eugenics from the Turn of the Century to the Baby Boom*. Berkeley, 2001. ISBN 978-0-5202-4674-4.
- KLINE, Wendy. *Bodies of Knowledge: Sexuality, Reproduction, and Women's Health in the Second Wave*. Chicago: University of Chicago Press, 2010. ISBN 978-0226443089.
- KUŹMA MARKOWSKA, Sylwia. *Transatlantyckie kontakty działaczy na rzecz kontroli urodzeń w Polsce i Stanach Zjednoczonych (1931-1960)*. *Dzieje Najnowsze: kwartalnik poświęcony historii XX wieku*, vol. 39 (2007), no. 4, p. 199-214. ISSN 0419-8824.
- KUŹMA MARKOWSKA, Sylwia. *Marx or Malthus? Population debates and the reproductive politics of state-socialist Poland in the 1950s and 1960s*. *The History of the Family*, vol. 25 (2019), no. 1, p. 1-23.
- (LACINOVÁ), NAJMANOVÁ, Veronika. *Genderové aspekty českého eugenického hnutí v 1. polovině 20. století*. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice. Fakulta filozofická, 2014.
- LACINOVÁ, NAJMANOVÁ, Veronika „Zevrubně a bez předsudků.“ *Tematizace antikoncepcie v československých „manželských příručkách“*. In: MOLNÁROVÁ, Mária, VIKTÓRIA, RIGOVÁ (eds.) *Vita Trans Historiam. Zborník z medzinárodnej vedeckej doktorandskej konferencie 13. - 14. septembra 2021 v Nitre*. Nitra: Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, 2022, s. 251-261. ISBN 978-80-558-1928-0.
- LACINOVÁ NAJMANOVÁ, Veronika. *Význam socialistického proudu ženského hnutí pro tematizaci reprodukčních otázek na příkladu Ženských novin*. In *České, slovenské a československé dějiny 20. století XVIII.: sborník z konference České, slovenské a československé dějiny 20. století, organizované FF UHK*. Hradec Králové, 2023, s. 63-74. ISBN 978-80-7435-918-7.
- LEDBETTER, Rosanna. *A History of the Malthusian League, 1877-1927*. Columbus: Ohio State University, 1976. ISBN 978-0814202579.
- LENDEROVÁ et al. (eds.). *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1.
- LENDEROVÁ, Milena. *Anna Bayerová, Anna Fischer – Dücklemann: lékařky, zdraví a sexualita na přelomu 19. a 20. století*. In *Theatrum Historiae*, roč. 11 (2012), s. 153-165.
- LENDEROVÁ, Milena. *Paolo Mantegazza a sexuální medicína v Čechách*. In: HOJDA, Zdeněk, OTTLOVÁ, Marta, PRAHL, Roman (eds.). *Naše Itálie: Stará i mladá Itálie v české kultuře 19. století*. Sborník příspěvků z 31. ročníku symposia k problematice 19. století. Plzeň, 24. – 26. února 2011. Praha: Academia, 2012, s. 404–416. ISBN 978-80-200-20322-1.
- LENDEROVÁ, Milena, TINKOVÁ, Daniela a HANULÍK, Vladan. *Tělo mezi medicínou a disciplínou: proměny lékařského obrazu a ideálu lidského těla a tělesnosti v dlouhém 19. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-313-6.
- LIŠKOVÁ, Kateřina. *Sexual liberation, socialist style: communist Czechoslovakia and the science of desire, 1945-1989*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. ISBN 978-1-108-42469-1.

- LIŠKOVÁ, Kateřina. *Politika touhy: Sex a věda v komunistickém Československu*. Brno: Host, 2022. ISBN 978-80-275-1380-2.
- MAGINCOVÁ, Dagmar, PELIKÁN, Čestmír Pelikán, POLÁK, Michael a SLAČÁLEK, Ondřej. *Proměny anarchismu (1793–1939)*. Praha: Academia, v tisku.
- MALÍNSKÁ, Jana. "My byly, jsme a budeme!": české ženské hnutí 1860-1914 a idea českého národa. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. ISBN 978-80-7422-219-1.
- MANCINI, Elena. *Magnus Hirschfeld and the Quest for Sexual Freedom*. New York: Palgrave Macmillan New York, 2010. ISBN 978-0-230-10426-6.
- MANVELL, Roger. *The trial of Annie Besant and Charles Bradlaugh*. London: Pemberton, 1976. ISBN 0236400053.
- MAUR, Eduard. K ideovým aspektům diskusí o plánovaném rodičovství v první třetině 20. století. Pocta profesoru Zdeňku Kárníkovi. *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica*, roč. 1999, č. 1, s. 151-159. ISSN 0567-8293.
- MAY, Elaine Tyler, *America and the Pill: A History of the Promise, Peril and Liberation*. New York: Basic Books, 2011. ISBN 978-0465024599.
- McCANN, Carole R. *Figuring the Population Bomb: Gender and Demography in the Mid-Twentieth Century*. Seattle: University of Washington Press, 2016. ISBN 978-0295999111.
- McLAREN, Angus. *History of Contraception: From Antiquity to the Present Day*. Oxford: Willey-Blackwell, 1992. ISBN 978-0-631-18729-5.
- MESNER, Maria. *Geburten/kontrolle: Reproduktionspolitik im 20. Jahrhundert*. Wien: Böhlau Verlag, 2010. ISBN 978-3-205-78320-6.
- MESNER, Maria. *The Abortion Conflict: War versus Containment: Political Culture in Austria and in the United States*. Online. Dostupné z: https://www.demokratiezentrum.org/wp-content/uploads/2021/06/Mesner_Abortion.pdf. [citováno 2024-06-25]
- MORUS. *Světové dějiny sexuality*. Praha: Ikar, 2007. ISBN 978-80-249-0887-8.
- MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. České Budějovice: Pro Univerzitu Hradec Králové vydal Bohumír Němec – Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-31-9.
- NEBŘENSKÝ, Zdeněk. *Nový člověk, sexuální výchova a středoevropský stalinismus*. In: FASORA, Lukáš a kol. *Svůdnost sociálního experimentu: nový člověk 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2018, s. 278-293. ISBN 978-80-7422-606-9.
- NEČASOVÁ, Denisa. *Buduj vlast - posílíš mír!: ženské hnutí v českých zemích 1945-1955*. Brno: Maticе moravská, 2011. ISBN 978-80-86488-82-0.
- NEČASOVÁ, Denisa. *Organizace žen v letech 1948-1989 v historické perspektivě*. In: HAVELKOVÁ, Hana a OATES-INDRUCHOVÁ, Libora (eds). *Vyvlastněný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2015, s. 169-206. ISBN 978-80-7419-096-4.
- NELLES, Dieter. *Anarchosyndicalism and the Sexual Reform Movement in the Weimar Republic*. Paper written for the workshop 'Free Love and the Labour Movement', second workshop in the series 'Socialism and Sexuality' International Institute of Social History Amsterdam, 6 October 2000. Online. Dostupné z: <https://files.libcom.org/files/nelleseng.pdf>. [citováno 2024-06-25].
- NEŠŤÁKOVÁ, Denisa, ed. *Moc sexu: sex a sexualita v moderných dejinách Slovenska*. [Bratislava]: Paradigma, 2021. ISBN 978-80-973678-1-7.

- NEŠŤÁKOVÁ, Denisa. Sexuálna výchova po slovensky. Čím se Slovenky a Slováci riadili v sexuálnych otázkách. In: NEŠŤÁKOVÁ, Denisa (ed). *Moc sexu: sex a sexualita v moderných dejinách Slovenska*. [Bratislava]: Paradigma, 2021, s. 79-98. ISBN 978-80-973678-1-7.
- NEŠŤÁKOVÁ, Denisa. *Be Fruitful and Multiply. Slovakia's Family Planning Under Three Regimes (1918-1965)*. Marburg: Verlag Herder-Institut, 2023. ISBN 978-3-87969-485-3.
- NEŠŤÁKOVÁ, Denisa. Family Conceptions at the Intersection of Feminism, Public Health, and Nationalism in Czechoslovakia (1918–1939). *Journal of Family History*, vol 48(2023), no. 3, p. 309-322.
- NOHA, Jiří. *Sociální demokracie v meziválečném Československu – osobnosti, ideje, trendy 1920–1937*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012.
- NÝVLTOVÁ, Dana a MAJEROVÁ, Marie. *Femme fatale české avantgardy: Marie Majerová – česká komunistka ve víru feminismu: s doprovodnou antologií*. Praha: Akropolis, 2011. ISBN 978-80-87481-10-3.
- OLSZYNSKO-GRYN, Jess. Contraceptive technologies. In: *POPULATION KNOWLEDGE NETWORK* (ed.). *Twentieth Century Population Thinking: A Critical Reader of Primary Sources*. London: Routledge, 2015, s. 172-209. ISBN 9781315707365.
- OLSZYNSKO-GRYN, Jess and Caroline, RUSTERHOLZ. Reproductive Politics in Twentieth-Century France and Britain. *Medical History*, vol. 63 (2019), no. 2, p. 117-133.
- OLŠÁKOVÁ, Doubravka a JANÁČ, Jiří. *Kult jednoty: stalinský plán přetvoření přírody v Československu 1948-1964*. Praha: Academia, 2018. ISBN 978-80-200-2825-9.
- POTANČOKOVÁ, Michaela. Konštrukcia plánovaného rodičovstva v období štátneho socializmu v bývalom Československu. *Gender a výzkum / Gender and Research*, roč. 8 (2007), č. 2, s. 27-33. ISSN 2570-6586.
- POTTS, Malcolm and Martha, CAMPBELL. *History of Contraception. Gynecology and Obstetrics*, vol. 6 (2002), chp. 8. Online. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20030701162741/http://big.berkeley.edu/ifplp.history.pdf>. [citováno 2024-06-25]
- PROCTOR, Robert. *Rasová hygiena: lékařství v době nacismu*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1763-5.
- RÁKOSNÍK, Jakub a ŠUSTROVÁ, Radka. *Rodina v zájmu státu: populační růst a instituce manželství v českých zemích 1918-1989*. Praha: NLN, s.r.o., Nakladatelství Lidové noviny, 2016. Knižnice Dějin a současnosti. ISBN 978-80-7422-378-5.
- RIDDLE, John M. *Contraception and Abortion from the Ancient World to the Renaissance*. Cambridge and London: Harvard University Press, 1992. ISBN 978-0674168756.
- RIDDLE, John M. *Eve's herbs: a history of contraception and abortion in the West*. Cambridge: Harvard University Press, 1997. ISBN 0-674-27024-X.
- RONSIN, Francis. *La Grève des ventres. Propagande néo-malthusienne et baisse de la natalité en France (XIXe-XXe siècles)*. Paris: Aubier, 1980. ISBN 978-2700701777.
- ROSE, June. *Marie Stopes and the sexual revolution*. London: Faber and Faber, 1992. ISBN 0-571-1620-6.
- RUSTERHOLZ, Caroline. English Women Doctors, Contraception and Family Planning in Transnational Perspective (1930s–70s). *Medical History*, vol. 2019, no. 63, p. 153-172.
- SCOTT, Joan W. Gender: A Useful Category of Historical Analysis. In SCOTT, Joan W. (ed.). *Gender and the Politics of History*. New York: Columbia University Press, 1999, s. 28-50.

- SEIDL, Jan a kol. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6.
- SCHINDLER, Franz. Jak se stala Masarykova Univerzita centrem světového hnutí pro sexuální reformu. *Univerzitní noviny. List Masarykovy univerzity a nadace Universitas Masarykiana*, roč. 8 (2001), č. 3, s. 29–32.
- SCHMIDT, Victoria. *The Politics of Disability in Interwar and Socialist Czechoslovakia: Segregating in the Name of the Nation*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2019. ISBN 978-9463720014.
- SCHMIDT, Victoria. Eugenics and Female Embodiment in Czechoslovak Public Campaigns During the 1960s and 1970s. *Bohemia*, vol. 58 (2018), no. 1, p. 109-127.
- SCHMIDT, Victoria. Race science in Czechoslovakia: Serving segregation in the name of the nation. *Studies in History and Philosophy of Science Part C: Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences*, vol. 2020, no. 83, p. 1–13.
- SILIES, Eva-Maria. *Liebe, Lust und Last. Die Pille als weibliche Generationserfahrung in der Bundesrepublik 1960-1980*. Göttingen, 2010. ISBN 978-3835306462.
- SIMMONS, Christina. *Making Marriage Modern: Women's Sexuality from the Progressive Era to World War II*. Oxford: Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0-19-506411-7.
- SLEPIČKOVÁ, Lenka, ŠLESINGEROVÁ, Eva a ŠMÍDOVÁ, Iva. Biomoc a reprodukční biomedicína: konceptuální inspirace pro český kontext. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* vol. 48 (2012), no. 1, p. 85-106. ISSN 2336-128X.
- SLUŠNÁ, Nataša. *Postavení ženy ve společnosti: K problematice postavení ženy v socialistické společnosti*. Praha: Univerzita Karlova, 1988.
- SOBOTKA, Tomáš. The stealthy sexual revolution? Birth control, reproduction, and family under state socialism in Central and Eastern Europe. In: NIETHAMMER, Lutz and Silke SATJUKOW (eds.) *Wenn die Chemie stimmt...: Geschlechterbeziehungen und Geburtenkontrolle in Zeitalter der Pille. Gender Relations and Birth Control in the Age of the Pill*, Wallstein Verlag, 2016, s. 87-117.
- STORCHOVÁ, Lucie, RATAJOVÁ, Jana. *Žena není příšera, ale nejmilejší stvoření Boží: Diskursy manželství v české literatuře raného novověku*. Praha: Scriptorium, 2009. ISBN 978-80-87271-08-7.
- SZABÓ, Miloslav. *Potraty: dejiny slovenských kultúrnych vojen od Hlinku po Kuffu*. [Bratislava]: N Press, [2020]. ISBN 978-80-99925-28-2.
- ŠIMŮNEK, Michal. Národní eugenika – eugenický národ? In: KOSTLÁN, Antonín (ed.). *Semináře a studie Výzkumného centra pro dějiny vědy z let 2002-2003*. Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy, 2003. ISBN 80-7285-025-3.
- ŠIMUNŮEK, Michal. Česká eugenika a velká válka. In: POKORNÁ, Magdaléna (ed.). *Semináře a studie Výzkumného centra pro dějiny vědy z let 2000-2001*. Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy, 2002.
- ŠIMUNŮEK, Michal. Eugenics, Social Genetics and Racial Hygiene: Plans for the Scientific Regulation of Human Heredity in the Czech Lands, 1900–1925. In: TURDA, Marius, WEINDLING, Paul J. (eds.). *Blood and the Homeland: Eugenics and Racial Nationalism in Central and Southeast Europe 1900-1940*. Budapest: CEU Press, 2007. ISBN 978-963-7326-77-6.
- ŠKORVANKOVÁ, Eva. Sexuální život budovatelek socialismu. In: NEŠŤÁKOVÁ, Denisa, ed. *Moc sexu: sex a sexualita v moderných dejinách Slovenska*. [Bratislava]: Paradigma, 2021, s. 161-182. ISBN 978-80-973678-1-7.
- ŠLESINGEROVÁ, Eva. *Imaginace národních genů a vtělená sociální teorie. Dizertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2018.

- ŠUBRTOVÁ, Alena. Názor na populaci v prvních statisticko demografických pracích v našich zemích a vztah k Malthusově doktríně. *Historická demografie*, roč. 1985, č. 9, s. 123-141.
- ŠUBRTOVÁ, Alena. Kontracepce, aborty a infanticida v pramenech k předstatistickému období. *Historická demografie*, roč. 1991, č. 15, s. 9-46. ISSN 0011-8265-44.
- ŠUBRTOVÁ, Alena, Umělé potraty v diskusích meziválečného období v Československu (1918-1938). *Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje*. Praha: Český statistický úřad, 2002. Roč. 2002, č. 4, s. 233-244. ISSN 0011-8265-44.
- ŠUBRTOVÁ, Alena. Dějiny populačního myšlení v českých zemích. Praha: Česká demografická společnost, 2006. ISBN 80-239-8369-5.
- TAKEUCHI-DEMIRCI, Aiko. *Contraceptive Diplomacy: Reproductive Politics and Imperial Ambitions in the United States and Japan*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 2018. ISBN 978-1-5036-0441-4.
- THOMS, Ulrike. The Contraceptive Pill, the Pharmaceutical Industry and Changes in the Patient-Doctor Relationship in Germany. In: ORTIZ-GÓMEZ, Teresa and SANTESMASES, María Jesús. *Gendered drugs and Medicine. Historical and sociocultural perspectives*. London: Routledge, 2014, s. 153-176. ISBN 978-1315584171.
- TINKOVÁ, Daniela. Věčně nemocná žena. Žena a mateřství v lékařském myšlení na prahu moderní doby. *Dějiny a současnost*, roč. (26) 2004, č. 1, s. 7-11.
- TINKOVÁ, Daniela. *Tělo, věda, stát: zrození porodnice v osvícenské Evropě*. Praha: Argo, 2010. ISBN 978-80-257-0223-9.
- TIPTON, Elise K. Ishimoto Shizue: The Margaret Sanger of Japan. *Women's History Review*, vol. 6 (1997), no. 3, p. 337-355.
- TOBRIN, Kathleen V. International Birth Control Politics: The Evolution of a Catholic Contraceptive Debate in Latin America. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, vol. 1 (2002), no. 2, p. 66-80.
- UHROVÁ, Eva. *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*. Praha: Krásná paní, 2009. ISBN 978-80-86713-55-7.
- USBORNE, Cornelia. *The Politics of the Body in Weimar Germany: Women's Reproductive Rights and Duties*. London: Palgrave Macmillan London, 1992. ISBN 978-1-349-12246-2.
- USBORNE, Cornelia. *Cultures of Abortion in Weimar Germany*. New York: Berghahn Books, 2007. ISBN 978-1-84545-389-3.
- UZEL, Radim. *4000 let antikoncepce*. Praha: [s.n.], 2003. ISBN 80-239-0671-2.
- VODOCHODSKÝ, Ivan a KLVAČOVÁ, Petra. Normativní podoby v předlistopadové populárně-naučné literatuře. In: HAVELKOVÁ, Hana a OATES-INDRUCHOVÁ, Libora (eds). *Vývlastněný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2015, s. 207-241. ISBN 978-80-7419-096-4.
- WAGNEROVÁ, Alena. *Žena za socialismu: Československo 1945-1974 a reflexe vývoje před rokem 1989 a po něm*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-5005-0.
- WEISS, Petr a kol. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8.
- WOLCHIK, Sharon. L. The scientific-technological revolution and the role of specialist elites in policy-making in Czechoslovakia. In: SODARO, Michael. J. and WOLCHIK, Sharon L. (eds.). *Foreign and domestic policy in Eastern Europe in the 1980s*. London: Palgrave Macmillan, 1983, s. 111-132. ISBN 978-1-349-17253-5.

ZÍDEK, Petr. Utajená láska prezidenta Masaryka: Oldra Sedlmayerová (1884-1954). Praha: Knižní klub, 2017. ISBN 978-80-242-5867-6.

ŽÁČKOVÁ, Zdeňka. Boj o paragraf 144: potraty a legislativa za první republiky. *Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis*, roč. 9 (2016), s. 55-78. ISSN 1803-411X.

Internet sources

Databáze porodních babiček Online. Dostupné z: <https://porodnibaby.upce.cz/cs/mensikova> [citováno 2024-07-22].

Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Návrh poslanců Landové-Štychové, MUDr. Boh. Vrbenského, Dr. Bartoška a společníků na novelisaci ustanovení XVI. hlavy I. dílu všeob. trest. zákona ze dne 27. května 1852 o vyhnání plodu ze života. Online. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0694_00.htm [citováno 2024-06-24]

SCHINDLER, Franz. Sexuální revoluce, čeho skutečně dosáhla a pro koho? Online. Dostupné z <https://denikreferendum.cz/clanek/17303-sexualni-revoluce-ceho-skutecne-dosahla-a-pro-koho>. [citováno 2024-06-22]

Zdravotnické muzeum NLK. Předmět měsíce: březen 2019. Online. Dostupné z: <https://muzeum.nlk.cz/2019/03/predmet-mesice-brezen-2019/>. [citováno 2024-06-22]

Theresienstadt sieht aus wie ein Curort. Online. Dostupné z: <https://www.artechock.de/film/text/kritik/t/thsiu.htm>. [citováno 2024-06-22]

6. Overview of author's publications

LACINOVÁ NAJMANOVÁ, Veronika. Brněnský spolek “Zdravotní ochrana ženy” a jeho role v tzv. kontracepčním hnutí. In: *Žena v dějinách Moravy. XXXV. Mikulovské sympozium, Brno 2022*. Brno, Moravský zemský archiv 2023, s. 145-164. ISBN 978-80-88145-63-9.

LACINOVÁ NAJMANOVÁ, Veronika. „Ochranné prostředky“ ano či ne? Tři pohledy na antikoncepci na prahu nové doby. In *Republika mezi rovností, růzností a jednotou*. 1. vyd. Praha: Academia, 2023. 28 s. ISBN: 978-80-200-3369-7.

LACINOVÁ NAJMANOVÁ, Veronika. Význam socialistického proudu ženského hnutí pro tematizaci reprodukčních otázek na příkladu Ženských novin. In *České, slovenské a československé dějiny 20. století XVIII.: sborník z konference České, slovenské a československé dějiny 20. století, organizované FF UHK*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2023. s. 63-74. ISBN 978-80-7435-918-7.

LACINOVÁ NAJMANOVÁ, Veronika. „Zevrubně a bez předsudků.“ Tematizace antikoncepce v československých „manželských příručkách“. In *Vita trans historiam*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2022. s. 251-261. ISBN 978-80-558-1928-0.

LACINOVÁ NAJMANOVÁ, Veronika. Reproduction between Health and Sickness: Doctors' Attitudes to Reproductive Issues in Interwar Czechoslovakia. *Hungarian Historical Review*, 2021, vol. 10, no. 2, s. 301-327. ISSN: 2063-8647.

LENDEROVÁ, Milena - LACINOVÁ NAJMANOVÁ, Veronika. Rytmus těla: od kolébky po hrob. In *Republika československá. 1918 – 1939*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2018. 20 s. ISBN: 978-80-7422-643-4.

LACINOVÁ NAJMANOVÁ, Veronika. Porodní bába Františka Maierová z České Skalice. In *Porodní bába? Asistentka?: porodní deníky z let 1898–1954*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2018. 19 s. ISBN: 978-80-7560-196-4.

LACINOVÁ NAJMANOVÁ, Veronika. „Jak bychom přirozeně žítí měli, abychom dosáhli věku nejvyššího.“ Gender v tzv. „domácích lékařích“ druhé poloviny 19. a počátku 20. století. *Dějiny-teorie-kritika*, 2015, vol. 12, no. 1, s. 7-31. ISSN: 1214-7249.